KANSANELÄKELAITOS
Etuspalvelujen lakiyksikkö

Lausunto

15.11.2021

Diaari
147/010/2021

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta

Lausunto valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle komission ehdotuksesta ilmastotoimia koskevan sosiaalirahaston perustamisesta U 61/2021 vp

Kansaneläkelaitos (Kela) kiittää liikenne- ja viestintävaliokuntaa mahdollisuudesta antaa lausunto.

Sairausvakuutuksesta maksettavat matkakorvaukset

Kela maksaa sairausvakuutuksesta korvausta terveydenhuoltoon tai kuntoutukseen tehdyistä matkoista, joiden syynä on sairaus, raskaus, synnytys tai kuntoutus. Matkakustannukset korvataan sen mukaan, kuinka paljon matka olisi tullut maksamaan käyttäen halvinta käytettävissä olevaa matkustustapaa. Halvin matkustustapa on yleensä julkinen kulkuneuvo. Suomessa sairausvakuutettu henkilö voi saada korvauksen taksimatkasta, jos hän tarvitsee taksia terveydentilansa tai puutteellisten liikenneolosuhteiden vuoksi. Matkakorvauksilla turvataan Suomessa sairausvakuutettujen henkilöiden perustuslaillinen oikeus hoitoon pääsyyn.

Sairausvakuutuksen matkakorvaukset kohdentuvat suurelta osin haavoittuvassa asemassa oleville tieliikenteen käyttäjille (ja kotitalouksille), etenkin ikääntyneille, maaseudulla asuville (asukasmäärään suhteutettuna), sairaille ja vammaisille henkilöille. Tyypillisin korvattava matka on sairaalamatka. Paljon matkoja tekevät esimerkiksi dialyysi- ja syöpäpotilaat. Monella nuorella matkan syynä on Kelan kuntoutus, esimerkiksi fysioterapia.

Suomessa sairausvakuutetulle henkilöille aiheutuneet matkakustannukset korvataan kokonaan siltä osin kuin ne yhdensuuntaiselta matkalta ylittävät 25 euroa (omavastuuosuus). Jos vakuutetun maksettavaksi jäävien saman kalenterivuoden aikana syntyneiden matkakustannusten yhteismäärä ylittää 300 euroa (vuotuinen omavastuuosuus), ylittävä osa korvataan kokonaan.

Mikäli julkisen liikenteen tai oman auton käytön kustannukset kasvaisivat tai taksimatkan hinta nousisi Kelan tulevissa taksimatkojen suorakorvausmenettelyn kilpailutuksissa uuden päästökauppajärjestelmän myötä, olisi tällä suora vaikutus haavoittuvaisessa asemassa oleviin matkakorvausten saajiin lähinnä niissä tilanteissa, joissa matkan kustannukset jäävät alle 25 euron omavastuuosuuden, eivätkä kalenterivuoden aikana tehtävien matkojen yhteenlasketut kustannukset ylitä vuotuista 300 euron omavastuuosuutta. Osassa tällaisia tilanteita kasvaneet matkakustannukset voisivat toisaalta nostaa tarvetta matkakustannusten omavastuuosuuksien maksamiseen perustoimeentulotuesta ja kasvattaa siten Kelan maksaman perustoimeentulotuen etuusmenoja.

Uusi päästökauppajärjestelmä voisi vaikuttaa Kelan tuleviin taksimatkojen suorakorvausmenettelyn hankintoihin kustannuksia nostattavasti, mikäli taksimatkojen hinta nousisi uuden päästökauppajärjestelmän myötä. Toisaalta taksimatkan enimmäishinta on säännelty sairausvakuutuksesta korvattavan taksimatkan enimmäishinnasta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1381/2018). Uusi päästökauppajärjestelmä

voinee vaikuttaa taksimarkkinoihin myös siten, että mikäli sen seurauksena osa taksiyrityksistä lopettaa toimintansa (haavoittuva mikroyritys), niin kilpailutilanne taksimarkkinoilla muuttuu, mikä voi osaltaan vaikuttaa Kelan kilpailuttamiin taksimatkan hintoihin. Toisaalta ajoneuvo- ja liikennepalveluhankintojen ympäristö- ja energiatehokkuusvaatimuksista annetussa laissa (740/2021) hankintayksiköille asetut velvoitteet ohjaavat taksialaa hankkimaan sähköä käyttäviä ajoneuvoja, joten uuden päästökauppajärjestelmän vaikutusta taksimatkan hintaan on vaikea arvioida.

Mikäli julkisen liikenteen, oman auton, Kelan kilpailuttamassa taksimatkojen suorakorvausmenettelyssä mukana olevan taksin, ambulanssin, helikopterin tai veneen käytön kustannukset kasvaisivat uuden päästökauppajärjestelmän myötä, lisäisi tämä sairausvakuutuksesta maksettavien matkakorvausten määrää.

Koulumatkatuki

Opiskelijat ovat haavoittuvassa asemassa olevia tieliikenteen käyttäjiä. Joukkoliikenteen järjestäjät tarjoavat tällä hetkellä kattavasti opiskelijalipputuotteita alennettuun hintaan. Tällä tavoin myös ohjataan opiskelijoita käyttämään joukkoliikennettä niillä matkoilla, joilla se on mahdollista. Toisen asteen opiskelijoilla on myös mahdollista saada Kelan maksamaa koulumatkatukea, jos opiskelijan päivittäinen koulumatka on pitkä (7 km/10 km). Koulumatkatukioikeuteen vaikuttaa matkan pituuden lisäksi oppilaitos ja opinnot, jossa opiskelija opiskelee sekä kulkutapa. Koulumatkatuen määrään vaikuttavat mm. koulumatkan pituus, matkapäivien määrä kuukaudessa ja kulkutapa. Koulumatkatuki myönnetään ensisijaisesti joukkoliikenteellä tai koulukuljetuksella kulkemiseen. Opiskelija voi kuitenkin saada tuen itse järjestetyn kulkutavan mukaan, jos hän ei voi koulumatkallaan käyttää joukkoliikennettä/koulukuljetusta. Itse järjestetyn kulkutavan mukainen koulumatkatuki on määrältään 30 % pienempi kuin tuki, joka myönnetään joukkoliikenteen/koulukuljetuksen käytön perusteella.

Koulumatkatuki alentaa huomattavasti opiskelijan koulumatkakustannuksia niiden opiskelijoiden osalta, joilla on siihen oikeus. Jos matkakustannukset tulevat korottumaan päästökaupan seurauksena erityisen hankalassa asemassa ovat opiskelijat, jotka eivät voi saada koulumatkatukea ja erityisesti, jos opiskelijan koulumatka on suhteellisen pitkä eikä hänellä oli mahdollisuutta käyttää joukkoliikennettä. Koulumatkatukeen oikeutettujen opiskelijoiden osalta tilanne ei ole hälyttävä, koska koulumatkatuen säädöksillä on mahdollista lisätä tuen määrää sekä silloin kun opiskelija käyttää joukkoliikennettä/koulukuljetusta tai kun opiskelija kulkee ja saa tuen itse järjestetyn kulkutavan mukaan. Tässä yhteydessä on kuitenkin huomioitava, että tällöin koulumatkatuen etuusmenot kasvaisivat.

Laati: Vilja Juvonen
Lakimies

Reija Jääskeläinen
Osaamiskeskuksen päällikkö